

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
“НЕОФИТ РИЛСКИ”**

ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

**МЕЖДУНАРОДНА
ПОЛИТИКА**

**Година XVI
Брой 1**

Благоевград, 2020

МЕЖДУНАРОДНА ПОЛИТИКА

Год. XVI

Брой 1

Издание на Югозападния университет „Неофит Рилски“

Правно-исторически факултет

Благоевград, 2020

МЕЖДУНАРОДНА ПОЛИТИКА

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Проф. д-р Габриела Белова – Главен редактор
Проф. д.ю.н. Борис Велчев
Проф. д-р Евгени Танчев
Проф. д-р Владислав Чаплински
Проф. д-р Веселин Вучков
Доц. д-р Николай Марин – Декан на Правно-историческия факултет
Доц. д-р Диана Ковачева
Доц. д-р Николай Попов
Гл. ас. д-р Владислав Кръстев
Проф. д-р Рахат Ибраимов
Доц. д-р Тран Ван Хоа
Доц. д-р Ана Джумалиева

Консултанти

Чл.-кор. проф. д-р Александър Янков	Проф. д-р Еньо Савов
Проф. д-р Ирена Илиева	Проф. д.ю.н. Надя Бояджиева
Проф. д-р Любомир Тимчев	Доц. д-р Симо Михов
Доц. д-р Иван Цветанов	Доц. д-р Тодор Кобуров

Чуждестранни консултанти

Проф. д.ю.н. Камилъ Абдулович Бекашев, ръководител катедра „Международно право“, Московски държавен юридически университет „О. Е. Кутафин“
Проф. д.ю.н. Сергей Юрьевич Кашкин, ръководител катедра „Право на Европейския съюз“, Московски държавен юридически университет „О. Е. Кутафин“
Проф. д.ю.н., д.и.н. Алексей Соломатин, ръководител катедра „Теория на държавата и правото“, Пензенски държавен университет
Проф. д-р Константинос Антонополос, Тракийски университет „Демокрит“, Комотини
Проф. д-р Михалис Хрисомалис, Тракийски университет „Демокрит“, Комотини
Проф. д-р Йован Ананиев, Университет „Гоце Делчев“, Щип
Проф. д-р Серж Сюр, Университет Сорбона-Асас, Париж 2
Проф. д-р В. С. Иваненко, преподавател по Международно публично право, Санкт-Петербургски държавен университет
Проф. д-р Сергей Конопльов, Директор на Програма „Черноморска сигурност“ на Университет „Харвард“
Д-р Хуан Гилермо Естай Сепулведа, Университет „Лос Лагос“, Сантяго, Чили

Отговорни редактори и езиково-стилова редакция

Гл. ас. д-р Златка Гергинова
Гл. ас. д-р Анна Христова

Отговорни секретари

Гл. ас. д-р Диана Велева

Администратор на сайта

Инж. Бойко Христов

Редакционната колегия не носи отговорност за изразените мнения и позиции в публикуваните материали, които следва да отговарят на изискванията за академичен стандарт и професионална коректност.

© Всички оригинални материали са на Югозападния университет „Неофит Рилски“

ISSN 2367-5373

Редакция: 2700 Благоевград, пл. Георги Измирлиев – Македончето №1, тел.: 073/88 68 66, e-mail: international_politics@swu.bg

Издател: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2700 Благоевград, ул. Иван Михайлов № 66

INTERNATIONAL POLITICS

EDITORIAL BOARD

Prof. Gabriela Belova, PhD – Editor-in-Chief
Prof. Boris Velchev, Dr. Sc.
Prof. Evgeni Tanchev, PhD
Prof. Władysław Czapliński, PhD
Prof. Veselin Vuchkov, PhD
Assoc. Prof. Nikolay Marin, PhD – Dean of the Law and History Faculty
Assoc. Prof. Diana Kovacheva, PhD
Assoc. Prof. Nikolay Popov, PhD
Chief Assist. Vladislav Krastev, PhD
Prof. Rahat Ibraimov, PhD
Assoc. Prof. Tran Van Hoa, PhD
Assoc. Prof. Ana Dzhumalieva, PhD

Consultants

Prof. Aleksandar Yankov, PhD	Prof. Enyo Savov, PhD
Prof. Irena Ilieva, PhD	Prof. Nadya Boyadzhieva, Dr. Sc.
Prof. Lyubomir Timchev, PhD	Assoc. Prof. Simo Mihov, PhD
Assoc. Prof. Ivan Tsvetanov, PhD	Assoc. Prof. Todor Koburov, PhD

Foreign Consultants

Prof. Kamil Abdulovich Bekyashev, PhD in Law, Head of the Department of “International Law”, “O. E. Kutafin” Moscow State University
Prof. Sergei Yurevich Kashkin, PhD in Law, Head of the Department of “Law of the European Union”, “O. E. Kutafin”, Moscow State University
Aleksey Solomatina, PhD in Law, Doctor of Historical Sciences, Head of the Department of “Theory of State and Law”, Penza State University
Prof. Konstantinos Antonopolos, PhD, Democritus University of Thrace, Komotini, Greece
Prof. Michalis Hrisomalis, PhD, Democritus University of Thrace, Komotini, Greece
Prof. Jovan Ananiev, PhD, University “Goce Delchev”, Stip
Prof. Serge Sur, PhD, Sorbonne-Assas University, Paris 2
Prof. V. S. Ivanenko, PhD, Professor of Public International Law, St. Petersburg State University
Prof. Sergei Konoplyov, PhD, Director of the Harvard Black Sea Security Program, Harvard University
Juan Guillermo Estay Sepulveda, PhD, University of Los Lagos, Santiago, Chile

Duty editors and linguistic and stylistic editing

Chief Assist. Zlatka Gerginova, PhD
Chief Assist. Anna Hristova, PhD

Secretaries on duty

Chief Assist. Diana Veleva, PhD

Website Administrator

Eng. Boyko Hristov

The editorial staff is not responsible for the views expressed as well as the positions in the published materials that are to meet the requirements for academic standard and professional propriety.

© All original materials belong to the South-West University “Neofit Rilski” ISSN 2367-5373

Editing House: 2700 Blagoevgrad, 1 “Georgi Izmirliiev – Makedoncheto” Sq.; Tel.: 073/88 68 66, E-mail: international_politics@swu.bg

Publisher: University Press “Neofit Rilski”, 2700 Blagoevgrad, 66 Ivan Mihaylov Str.

Съдържание

Проф. д-р Искра Баева

Как „отличничките“ от Централна Европа станаха проблем за Европейския съюз / 12

Проф. д-р Тереза Тренчева, ас. д-р Евелина Здравкова

Нови медийни компетенции в университетското образование / 31

Д-р Станислав Станев

Етно-религиозната дискусия в Северна Македония като аспект на сигурността на региона на Западните Балкани / 46

Д-р Албена Иванова

Принципите на обществените поръчки, изведени от практиката на Съда на Европейския съюз / 60

Д-р Мартин Захариев, Гл. ас. д-р Цветелина Димитрова

Международна компетентност по производства, свързани с нарушения на Общия регламент за защита на данните / 74

Гл. ас. д-р Камелия Планска-Симеонова, д-р Светослава Димитрова

Програма за устойчиво развитие на Световната организация за интелектуална собственост / 101

Рецензии

Гл. ас. д-р Диана Иванова

Никола Аврейски. История на европейската идея / 114

Докторанти в науката

Диана Кареновна Папоян

Положението на турските арменци след Берлинския конгрес (1/13 юни – 1/13 юли 1878 г.) и причините за резервираното отношение на Русия към тях / 121

Георги Тодоров

Териториални планове и договорености между Великите сили за съдбата на следвоенна Германия / 139

Радослав Тодоров

Теоретико-методологични аспекти на геополитиката / 152

Нашите автори / 175

НОВИ МЕДИЙНИ КОМПЕТЕНЦИИ В УНИВЕРСИТЕТСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Проф. д-р Тереза Тренчева, ас. д-р Евелина Здравкова, Катедра „Библиотечен мениджмънт и архивистика“, Университет по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ), София

Резюме: *Въведение: Информационното общество на XXI век ускорява темповете на развитие на интелектуалната дейност на човека. Многообразието на платформите, чрез които се разпространява медийно съдържание, цифровизацията и дигитализацията променят медийната култура на обществото. Бъдещето е ориентирано към транскултурно мислене, позитивна образователна среда и ефективно кариерно развитие. В контекста на взаимодействие между образование, икономика, иновации от особено значение за тяхната успешна реализация е интелектуалноправната грамотност, в частност авторското право и сродните му права, в университетска среда. Изследваната проблематика придобива актуалност с оглед повишената роля и значение на медиите в XXI век и все по-натрапчиво очертаващата се тенденция за свободно използване на журналистическите материали в дигиталното пространство с комерсиална цел. Обект на изследването са конкретните проявления на взаимодействието между създателите на медийни продукти, тяхната роля като автори на знание, информация и култура за обществото и за преодоляване на дигиталното разделение и изолация и необходимостта това да е обвързано със съблюдаване на авторското право и сродните му права.*

Представяне: Законите права на авторите на творческите продукти в медиите са правата на интелектуална собственост. До момента в България няма проведено изследване за установяване на авторскоправната компетентност на студентите, обучаващи се в специалности като журналистика, медии, връзки с обществеността, комуникации. Наблюденията показват, че тази компетентност не е на необходимото ниво, съществува реална нужда от допълнителни знания и обучение. Не се познават и съществуващите модели и добри практики в Европа и в света. Към момента учебните планове на студентите не предлагат обучение, свързано с авторскоправната грамотност в медиите. Това поражда необходимостта от разработването на обучителни програми, които да осигурят информационния комфорт на авторите и доверие за истинност у потребителите на медийно съдържание.

Целта на настоящата статия е да представи научноизследователската и практическата дейност, свързани с формирането на авторскоправна компетентност на студентите. Научното изследване е насочено към формирането на авторскоправна грамотност на обучаващите се, с което да получат нови знания и споделени ценности, повишаване качеството на обучението във висшето образование в Република България, изследване на медийната и културна среда като така се очаква, че изследването ще има принос и в това, държавата да се придвижи на по-горни места в класацията за свобода, плурализъм и демокрация в медиите.

Методология: Настоящият доклад прави изследване, свързано с формирането на авторскоправна грамотност на студенти, обучаващи се в специалности по професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки“ в УниБИТ, и студенти, обучаващи се в сходни специалности в други висши училища, проучва предлаганото от висшето образование образователно съдържание и програми, отговарящи на този спектър от знания и компетенции. Тенденцията се установява чрез анкетно проучване, за да се проследи фактологичната информация на нивото на информираност по проблемите, свързани с авторскоправната грамотност на обучаващите се.

Заключение: Създаването на условия за развитие на креативно мислене и авторскоправна компетентност в областта на медиите в университетска среда ще допринесе за по-висока конкурентоспособност на обучаващите се на пазара на труда и за утвърждаване на активно гражданско общество. Ще започне диалог за изграждане на стабилна медийната екосистема, която да поощрява прилагането на правата на интелектуална собственост в медийната индустрия.

***Ключови думи:** журналистика, електронни и традиционни медии, интелектуална собственост, право, медийна индустрия, авторско право.*

NEW MEDIA COMPETENCIES IN UNIVERSITY EDUCATION

Prof. PhD Tereza Trencheva, Assist. Prof. PhD Evelina Zdravkova, Department “Library Management and Archival Studies”, University of Library Studies and Information Technologies (ULSIT)

***Abstract:** Introduction: The information society of the 21st century accelerates the pace of development of the human intellectual activity. The diversity of platforms through which media content is disseminated,*

digitization and digitalisation are changing the media culture of society. The future is oriented towards transcultural thinking, a positive educational environment and effective career development. In the context of interaction between education, economy, innovations, and of particular importance for their successful implementation is the intellectual literacy, in particular copyright and related rights, in a university environment. The investigated issues are becoming more relevant in view of the increased role and importance of the media in the 21st century and the increasingly obsessive tendency for the free use of journalistic materials in the digital space for commercial purposes. The object of the research is the concrete manifestations of the interaction between the creators of media products, their role as authors of knowledge, information and culture for the society and overcoming the digital divide and isolation and the need to be bound by the respect of copyright and related rights.

Presentation: The legal rights of authors of creative products in the media are intellectual property rights. So far, no research has been conducted in Bulgaria to establish the copyright competence of students training in the fields of journalism, media, public relations, communications. Observations show that this competence is not at the necessary level, and there is a real need for additional knowledge and training. Existing models and best practices in Europe and in the world are also unknown. At the moment, the curricula of students do not offer training related to copyright literacy in the media. This raises the need to develop training programs to ensure the informational comfort of the authors and the trust for truthfulness among media users.

The goal of this paper is to present the research and practical activities, related to the formation of student's copyright competency. The scientific research is aimed at the formation of copyright literacy of the students, with which they can gain new knowledge and shared values, improve the quality of education in higher education in the Republic of Bulgaria, study of the media and cultural environment, so it is expected that the research will contribute and in that the state moves to higher places in the ranking of freedom, pluralism and democracy in the media.

Methodology: This paper makes a study related to the formation of copyright literacy of students training in the professional field "Social Communications and Information Sciences" at ULSIT and students training in similar specialties in other higher education institutions, examines the educational content offered by higher education and programs that meet this range of knowledge and competencies. The trend is identified through a questionnaire survey, in order to track factual information at the level of awareness of issues related to copyright literacy of learners.

Conclusion: Creating conditions for the development of creative thinking and copyright competency in the field of media in a university environment will contribute to a higher competitiveness of learners in the labor market and to the promotion of an active civil society. A dialogue will be launched to build a stable media ecosystem that encourages the enforcement of intellectual property rights in the media industry.

Keywords: *Journalism, Electronic and Traditional Media, Intellectual Property, Law, Media Industry, Copyright.*

1. ВЪВЕДЕНИЕ В ПРОБЛЕМАТИКАТА

В новото хиперпространство, обогатено с възможностите на Интернет, медийната индустрия става все по-актуална тема на човечеството. Динамиката на развитие на технологиите стимулира все повече многообразието на платформите, чрез които се разпространява медийно съдържание, макар печатните медии да продължават да бъдат класическото средство на журналистиката. Цифровизацията и дигитализацията спомагат медийната индустрия да се превърне в най-бързо напредващата индустрия в цял свят, а масмедииите да бъдат икономически институции, ангажирани в производството и разпространението на съдържание, насочено към потребители.

В условията на дигитална среда се променя медийната култура на обществото. Бъдещето е ориентирано към транскултурно мислене, позитивна образователна среда и ефективно кариерно развитие. В контекста на взаимодействие между образование, икономика, иновации от особено значение за тяхната успешна реализация е интелектуалноправната грамотност, в частност авторското право и сродните му права, на студентите, които се обучават в направление 3.5. „Обществени комуникации и информационни науки“.

Към момента учебните планове на студентите в УниБИТ, обучаващи се в професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки“, както и учебните програми на други университети, обучаващи журналисти, не предлагат обучение, свързано с авторскоправната грамотност в медийната индустрия, което е предпоставка да бъде разработена концепция за формиране на авторскоправна грамотност в процеса на обучение на студенти.

Изследваната проблематика придобива актуалност с оглед повишената роля и значение на медиите в XXI век и все по-натрапчиво очертаващата се тенденция за свободно използване на журналистическите материали в дигиталното пространство с комерсиална цел. Конкретните проявления на взаимодействието между

създателите на медийни продукти, тяхната роля като автори на знание, информация и култура за обществото и за преодоляване на дигиталното разделение и изолация и необходимостта това да е обвързано със съблюдаване на авторското право и сродните му права – тези компоненти очертават актуалността на изследването. Медиите трябва да създават авторскоправна политика относно спазването на авторското право и сродните му права, като при изработването ѝ трябва да се познават действащите авторскоправни норми, включително изключенията и ограниченията на авторските права за библиотеките, образователните институции, музеите и архивните учреждения, което изисква висока авторскоправна компетентност на мениджърите и специалистите.

2. МЕТОДОЛОГИЯ

Научният интерес към проблемите и съвременните тенденции в медийната индустрия от гледна точка на интелектуалноправната политика е провокиран от необходимостта от запълване на някои празноти в изследванията на медийната индустрия, в частност авторското право и сродните му права. Разглежданият проблем е изключително актуален, засяган е частично от различни аспекти от някои автори, но не е разкрит в пълнота до момента.

Информационното общество на XXI век ускорява темповете на развитие на интелектуалната дейност на човека. Създават се уникални творчески резултати в областта на индустрията, науката, литературата и изкуството. Трудът на журналистите, които ги създават – упражняващите тази професията, остава скрит, неясен. С други думи казано, колкото повече са медиите, толкова по-малко знаем за журналистите и за ключовите особености на тяхната професия.

Законовите права на авторите на творческите продукти в медиите са правата на интелектуална собственост. Интелектуалната собственост се свързва пряко с информацията, която съдържат нейните обекти, и в този смисъл информационните източници в интернет могат да бъдат отнесени към обектите на интелектуалната собственост. Интелектуалната собственост е собствеността върху информацията, която интелектуалните продукти съдържат, като техните създатели имат пълното право на собственост върху тях. С други думи казано, правото на интелектуална собственост трябва да се разглежда като обективно и субективно право, учебна дисциплина и наука. Повдигат се множество дискуссионни въпроси по очертаната проблематика, те се обсъждат на различни нива – законодателна и изпълнителна власт, на различни форуми на научната и културната общност, но конкретни

резултати няма, което придава и актуалност на разглежданата в настоящия доклад проблематика. До момента в България няма проведено изследване относно интелектуалноправната политика в медийната индустрия, както и за установяването на авторскоправната компетентност на специалистите в тази сфера, както и на студентите, обучаващи се в специалности като журналистика, медии, връзки с обществеността, комуникации. Наблюденията показват, че тази компетентност не е на необходимото ниво, съществува реална нужда от допълнителни знания и обучение. Не се познават и съществуващите модели и добри практики в Европа и света.

Настоящият доклад прави изследване, свързано с формирането на авторскоправна грамотност на студенти, обучаващи се в специалности по професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки“ в УниБИТ, и студенти, обучаващи се в сходни специалности в други висши училища, проучва предлаганото от висшето образование образователно съдържание и програми, отговарящи на този спектър от знания и компетенции. Тенденцията се установява чрез анкетно проучване, за да се проследи чрез предварително заложи индикатори, фактологичната информация на нивото на информираност по проблемите, свързани с интелектуалната собственост на студентите, обучаващи се в специалности по журналистика, медии, интелектуална собственост.

3. РЕЗУЛТАТИ

В Университета по библиотекознание и информационни технологии се обучават студенти по професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки“ в образователно-квалификационна степен „бакалавър“ в специалности: Библиотечен и информационен мениджмънт, Архивистика и документалистика, Библиотекознание и библиография, Печатни комуникации, Информационни ресурси на туризма, Комуникации и информиране, Обществени политики и практики; и в образователно-квалификационна степен „магистър“: Библиотечни колекции, Библиотечно-информационен и културен мениджмънт, Бизнес и административни информационни технологии и комуникации, Защита на културно-историческо наследство в Република България, Издателски бизнес и електронни ресурси, Културен туризъм, Културно-историческо наследство в съвременната информационна среда, Медийна информация и реклама, Мениджмънт на документи и архиви, Музеен и арт мениджмънт, Религиозно културно наследство, Управление и информиране при стратегическите комуникации, Читалищно дело,

Държавност, духовност и лидерски практики, Културни политики и културни взаимодействия в Югоизточна Европа. За повишаване на компетенциите на бъдещите специалисти е необходимо повишаване на тяхната дигитална грамотност, а именно: информационна грамотност, технологична грамотност, медийна грамотност, както и авторскоправна грамотност в медиите, защото авторскоправната грамотност на обучаващите се студенти ще допринесе за професионалното израстване на бъдещите автори или потребители на съдържание.

Научното изследване е насочено към формирането на авторскоправна грамотност на обучаващите се, с което да получат нови знания и споделени ценности, повишаване на качеството на обучението във висшето образование в Република България, изследване на медийната и културна среда, като така се очаква, че изследването ще има принос и в това, държавата да се придвижи на по-горни места в класацията за свобода, плурализъм и демокрация в медиите. В изследването се включват специалисти от различни области на познанието. Тематиката на изследването като обработката на различни знания в областта на медиите, статистическата обработка, целочислената оптимизация, компютърна графика и др. спомагат за повишаване на медийната грамотност и решаване на проблемите с дигиталното разделение. Резултатите имат и пряко приложение в образованието на различни нива и по-специално в университетска среда.

За по-голяма конкретност при търсенето на научната и практическата значимост на изследването са поставени допустими ограничения, които позволяват рамкиране в многоаспектното разбиране на понятието „авторскоправна грамотност“, акцентирайки върху организацията и обучението по интелектуална собственост в медиите в университетска среда. Засягат се само проблеми, свързани с авторското право и сродните му права върху медийни продукти, плод на журналистическия труд в традиционните и електронните средства за масово осведомяване, всички други проблеми са само гранично разгледани. За постигането на поставената цел са формулирани следните основни научноизследователски задачи, очертаващи методиката на изследването:

1. идентифициране на авторскоправните аспекти в медиите, в т.ч. обзор на терминологията и историческо развитие на проблема с цел създаване на понятиен апарат относно интелектуалноправната култура;
2. изследване на авторскоправната и интелектуалноправната грамотност и идентифициране на съвременните предизвикателства и

тенденции в обучението по интелектуална собственост и авторскоправна грамотност в медиите;

3. интерпретиране на релацията между медийна индустрия и интелектуална собственост (ИС), в т.ч. обекти, носители и права на интелектуална собственост;

4. проучване, анализиране и обобщаване на нивото на информираност сред студентите по въпросите, свързани с авторскоправната грамотност в медийния сектор.

След представянето на множество аспекти, свързани с правната закрила на интелектуалната собственост в медиите в университетска среда, изследването цели да анализира информираността и отношението на студентите към използването на обекти на интелектуалната собственост в съвременните медии в Република България и да създаде предпоставка за създаване на образователен курс по авторскоправна грамотност в университетска среда.

Особености на медиите

Цел, предмет, обект на изследването

Целта на настоящия доклад е да представи научноизследователската и практическата дейност, свързана с формирането на авторскоправна компетентност на студенти, обучаващи се в специалности по професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки“ в УниБИТ и в други университети. В рамките на изследването се проучва, анализира и обобщава сложната природа на понятието „авторскоправна грамотност“, което и ще бъде база за създаване на концепция за понататъшното развитие и усъвършенстване на интелектуалноправната грамотност на обучаващите се студенти.

Предмет на изследването е разкриването на състоянието и особеностите на медиите – традиционни и нови – вестници, радио, телевизии, информационни уебсайтове, онлайн платформи, електронни издания като обекти на интелектуална собственост, в частност авторското право и сродните му права, както и техните особености.

Работната хипотеза на това изследване може да бъде формулирана така: Макар че имаме един от най-модерните закони за авторско право и сродни права в Европа, сред младото българско население масово се проявява липсата на уважение към труда на авторите в медиите, журналистите, фоторепортерите. Счита се, че киберпространството е свободно място и всяко електронно съдържание може да се използва безвъзмездно, а борбата с пиратството се

заклеймява като борба срещу свободния обмен на информация. Необходима е нова образователна концепция, която да урежда авторскоправната грамотност в медиите в университетска среда, както и правата на авторите, създаващи журналистически материали в медийното пространство в България. Така студентите ще придобият нови знания и ще развият критично мислене. Затова разработването на обучителен курс, съобразен с професионалното направление на студентите, е стъпка в посока да се насърчат творчеството, научната дейност и правната култура на младите хора.

Журналистическият труд като обект на авторско право

Журналистическите материали като резултат от творчески труд на лица в рамките на медийна институция и професионален опит на създателите им позволяват идентифициране на интелектуалната собственост в медийната индустрия.

Теоретичният модел на изследването позволява към емпиричната част на изследването да се подходи с три работни хипотези, формулирани в процеса на теоретичното осмисляне на проблемите, свързани с опазването на интелектуалната собственост в интернет от страна на респондентите и пряката връзка на обучението по интелектуална собственост, в частност авторскоправна грамотност в университетска среда, с повишаването на компетенциите и промяна в тяхното отношение към проблема, а именно:

1. Съвременното информационно общество налага нови изисквания към компетенциите и адекватните на съвремието познания на потребителите на медийно съдържание, както и на студентите, които се обучават в професионални направления, свързани с информационни и социални науки, тъй като в настоящия момент тези науки са едни от най-динамично развиващите се. Появата на нови комуникационни и информационни технологии, на нови носители на информация и нови медии предопределя стремежа на авторскоправното законодателство в цял свят да отговори на тази динамика, да не изостава от настъпващите промени и да осигури необходимата правна рамка. От своя страна редакциите и журналистическите организации трябва да създадат и прилагат авторскоправна политика като важен и необходим инструмент, който да внесе яснота относно спазването на авторското право, по отношение на възникващите въпроси при предоставянето на журналистически продукти – традиционни и в онлайн среда. Това изисква висока авторскоправна компетентност на мениджърите и собствениците на медиите, както и на студентите, които се обучават по съответните на разглежданата проблематика дисциплини.

2. Спецификата на образованието в специалност Журналистика е пряко свързано с разпространението на информация и знания. Следователно професионалните знания, умения и опит, които студентите получават по време на обучението, са аналогични на необходимите за разпространението на информация и знания в областта на интелектуалната собственост и в частност авторското право. Това ги задължава да бъдат подготвени не само за работа в тази област, но и като потребители на медийно съдържание. Защото нарастващата роля на медиите изисква от всички непрекъснато да се самообразоват и самоусъвършенстват.

3. Изводите от анкетното проучване сочат, че студентите са настроени позитивно към създаването на курсове, семинари и други форми на обучение. Обект на обучението би могла да бъде богата гама от информационни продукти, услуги, техника и технологии, които по своята същност са интелектуални продукти, за чиято интелектуална собственост е логично студентите да имат добри познания. Липсата на компетентност в областта на интелектуалната собственост на завършилите снижава ефективността от реализацията им и това се отразява върху състоянието на информационната грамотност. Включването на обучението по интелектуална собственост, в частност авторско право и сродните му права в медиите, в учебните планове на студентите е естествено и необходимо. Необходимо е също и последващо обучение на действащите журналисти.

Изследователски цели

Медиите са най-важният инструмент за утвърждаване на свободата на изразяване в публичната сфера. Стимулират дебата, осигуряват пространство за разгръщането му, предлагат коментари и мнения, формират общественото мнение, а често насърчават и утвърждаването на някои ценности. Медийното съдържание въздейства върху обществото.

Проведеното изследване може да послужи за популяризиране на авторскоправните аспекти в медиите в университетска среда, чрез разрешаването на комплекс от научноизследователски задачи с теоретична, практико-приложна и учебно-методическа насоченост да достигне до научни и приложни продукти, с които да се допринесе за повишаването на авторскоправната компетентност, за да могат българските медии да продължат да изпълняват своята важна роля като неотделима част от културната, образователната и информационната инфраструктура на съвременното общество.

Изследвайки проблематиката, свързана с авторскоправната политика в медиите, да се достигне до: нови научни продукти; ново учебно съдържание в академични програми и за целите на продължаващото обучение; изготвяне на практико-приложни модели на авторскоправна политика за медиите, отговаряща на съвременната информационна среда и на конкретната специфика и нужди.

Основна задача на изследването е и да подобри / повиши авторскоправната компетентност, да информира както авторите за журналистически материали, така и потребителите за начините за управление на авторските права.

Изследователски методи и техники

За постигането на целта на изследването и решаването на поставените научноизследователски задачи са използвани следните конкретни методи:

- методът на системен анализ е използван при представянето на източници, чиято тематика е свързана и отговаря на проблематиката на настоящото изследване относно авторскоправните аспекти в медиите в национален, европейски и международен мащаб;

- метод на проучване и контент-анализ е приложен при установяването, систематизирането, обобщаването и анализирането на подбраната фактологична информация;

- статистически метод, използван при обработката на събраната емпирична информация;

- метод на моделирането, използван при разработването на модела на ефективната стратегия.

Методологията на изследването ще се базира още на следните методи: наблюдение, подбор на релевантни източници, анкетиране, синтезиране, графично изобразяване и таблично представяне на обработената и обобщената информация.

Изследването изяснява фактологичната информация чрез емпирично изследване на нивото на информираност по проблемите, свързани с интелектуалната собственост в университетска среда. Дейността преминава през следните етапи и поддейности:

- изучаване на литературни източници за създаване на понятиен апарат, свързан с авторскоправната грамотност и обучението във висшето образование;

- проучване, представяне и анализ на понятийния апарат и идентифициране на тенденции в обучението по интелектуална собственост и в частност авторското право и сродните му права като база за създаване на учебно съдържание;

- създаване на анкетен инструментариум за проучване и анализ на информираността по тема „Авторскоправна грамотност на студенти, обучаващи се в специалности журналистика, медии, комуникации и в професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки“ в УниБИТ, УНСС, ПУ, СУ, Технически университет Варна и др.;

- провеждане на анкетата и анализ на резултатите; извеждане на изводи и препоръки.

Резултатите от изследването са повишаване на информираността на студентите по авторскоправната грамотност в медиите в университетска среда, което ще спомогне за осъществяване на последователна образователна политика и нови компетенции на студентите по отношение на дигиталната култура и авторскоправната грамотност.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Безспорен е фактът, че в информационното общество, в което живеем, гражданинът на това общество очаква и изисква да бъде информиран и да има достъп до интересуващите го информационни ресурси по всяко време и от всяко място. Липсата на система за закрила на авторските права на журналистите и техните авторски материали поражда необходимостта от разработването на информационна кампания, която да осигури информационния комфорт на авторите и доверие за истинност у потребителите на такава информация.

Основната и най-важна причина, която поражда проблемът за ниската осведоменост в медийното пространство, е липсата на образование по проблематиката. Ето защо считаме, че усилията на всички, които се занимават със закрилата на интелектуалната собственост и в частност на авторските права на журналистическите материали, трябва да бъдат концентрирани преди всичко в непрекъснато провеждане на разнообразни форуми и кампании за осведоменост на действащи журналисти, студенти, преподаватели, автори, ръководители, собственици на медии и ползватели, чиито цели да бъдат:

- изясняване на същността и значението на интелектуалната собственост и в частност на закрилата на авторското право на информационните източници и медиите;
- информиране за вредите и щетите, които нанася нелегалното използване на журналистически материали в мрежата и за съответните санкции;

- организиране и популяризиране на възможностите за допълнителни обучения и специализации – за студентите. Такива квалификационни курсове засягат широк кръг от компетенции – технологични, организационни, знания по профилирани теми и др.;
- формиране на ясни критерии за качеството на медийното съдържание и популяризиране на съществуващи добри практики, стандарти, професионални кодекси;
- активиране на специализирани в медийната сфера НПО, на професионални и правозащитни организации, които да дават повече публичност на журналистиката и правата на журналистите и да осъществяват тематични срещи със студентската аудитория.

Заедно с тези процеси обаче трябва да протича и изпреварващо проблемноориентирано обучение на студентите по журналистика, библиотечни науки, както и продължаващо обучение на работещите в медиите. Създаването на условия за развитие на креативно мислене и авторскоправна компетентност в областта на медиите в университетска среда ще допринесе за по-висока конкурентоспособност на обучаващите се на пазара на труда и за утвърждаване на активно гражданско общество.

Ролята на медиите в демократичното общество не се променя, но се налага понятието за медиите да се промени така, че да отговаря на изменящата се многоизмерна действителност, да гарантира ниво на защита и да урежда задълженията и отговорностите в унисон с нормите на Съвета на Европа.

Благодарности

Тази публикация е реализирана по проекти на тема „Концептуален образователен модел за повишаване на информационната грамотност в университетска информационна среда“ с Договор № КП – 06 – Н35 / 10 от 18.12.2019 г. с ръководител проф. д.ик.н. Стоян Денчев и „Модел за изследване и повишаване на авторскоправната грамотност в медиите в университетска среда“ с Договор № КП-06-М35/1 от 18.12.2019 г. и с ръководител ас. д-р инж. Евелина Любомирова Здравкова-Величкова, финансирани от ФНИ на МОН.

Библиография

[1] Copyright and Neighbouring Rights Act, 1993. Retrieved from URL: <https://lex.bg/laws/ldoc/2133094401>.

[2] Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works Berne Convention (1886), Status February 11, 2020. Retrieved from URL:

<https://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/documents/pdf/berne.pdf>.

[3] M. Castells, *The Internet Galaxy. Reflections on Internet, Business and Society*. Oxford University Press, 2001.

[4] A. Bell, P. Garrett, *Approaches to Media Discourse*. Blackwell Publishers, 1998.

[5] G. Debord, *Society of the Spectacle*. 1967. Retrieved from URL: <https://www.marxists.org/reference/archive/debord/society.htm>. 1967.

[6] T. Trencheva, S. Denchev, E. Zdravkova (2019). „The Media Industry and Intellectual Property Integration: Abstraction or Reality“. In *Conference Proceedings: 17th International Conference of e-Society 2019*, Utrecht, The Netherlands, IADIS Press, pp. 12-20, 2019.

[7] T. Trencheva and S. Denchev (2013), „Intellectual property education in university environment in Bulgaria“, *International Conference on the Future of Education*, Florence, PIXEL (ed), Vol. 3, *Libreriauniversitaria*, Florence, pp. 743-746.

[8] K. Planska-Simeonova. (2019) *Copyright Protection of Photographic Information in Compliance with the New Regulations Of The European Union*, 11th annual International Conference on Education and New Learning Technologies Palma de Mallorca, Spain, 2019, pp. 5040-504.

[9] S. Denchev, T. Trencheva, K. Planska. *Intellectual Property Problems on Photographic Information Analysis in University Environment // In Conference Proceedings: International Conference – The New Perspectives in Science Education*, 21-22 March 2019, Florence, Italy, Simonelli Ed., Vol. 8, *Libreriauniversitaria*, Italy, 2019, pp. 182 – 186.

[10] T. Trencheva, T. Todorova, E. Tsvetkova. *Intellectual Property Training of Library and Information Management Bachelor's Students. // Information Literacy: Key to an Inclusive Society: 5th European Conference on Information Literacy (ECIL): Revised Selected Papers*. Eds. by S. Kurbanoglu et. al., ECIL, Saint Malo, 2017, Springer-Verlag, Heidelberg, 2017, pp. 294-302. (*Communication in Computer and Information Science*, Vol. 810).

[11] Radoslav Mavrevski, Metodi Traykov, Ivan Trenchev. „Interactive Approach to Learning of Sorting Algorithms“. *International Journal of Online and Biomedical Engineering*, Volume 15, Issue 8, pp. 120-134, Published 2019.

[12] I. Peteva, S. Denchev, I. Trenchev (2019). *Mixed reality as new opportunity in the preservation and promotion of the cultural and historical heritage*, EDULEARN19 Proceedings, pp. 2451-2456.

[13] IJ Trenchev, R. Mavrevski, M. Traykov, D. Stoykov. (2019) Mathematical approaches for creation of complex 3d models and their application in education. *In: Conference Proceedings ICERI2019*, pp. 4909 – 4914.